

LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRAS PIRMININKAS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei
|
Nr.
Nr.

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS ILGALAIKIO SOCIALINIO TYRIMO IR GIMSTAMUMO IR ŠEIMOS TYRIMO ATLIKIMO“ IR VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2016 M. VASARIO 18 D. NUTARIMO NR. 162 „DĖL NACIONALINĖS ŽMOGIŠKŲJŲ IŠTEKLIŲ STEBĖSENOS PAGRINDŲ APRAŠO PATVIRTINIMO“ PAKEITIMO“ PROJEKTŲ TEIKIMO

Teikiu Vyriausybei svarstyti Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo, Gimstamumo ir šeimos tyrimo atlikimo“ projektą (toliau – Nutarimo projektas Nr. 1) ir Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 162 „Dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektą (toliau – Nutarimo projektas Nr. 2) (toliau kartu – Nutarimų projektai).

Nutarimų projektus parengė Vyriausybės kanceliarija.

Nutarimų projektais inicijuojami du tęstiniai visuomenės tyrimai: Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas (toliau – **LIST**) ir Gimstamumo ir šeimos tyrimas (toliau – **GŠT**) (toliau kartu – **Tyrimai**), taip pat nustatomi Vyriausybės komisijos nacionalinei žmogiškųjų išteklių stebėsenai koordinuoti (toliau – **Komisija**) įgaliojimai Tyrimų valdymo srityje ir sistemiškai peržiūrimas Komisijos mandatas.

Tyrimais siekiama sudaryti Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XIV-2466 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ patvirtinimo“, (toliau – Strategija „Lietuva 2050“) ir 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, įgyvendinimo ir rodiklių stebėsenos sąlygas. Didelę dalį Strategijoje „Lietuva 2050“ numatytų visuomenės nuomonės, nuostatų ir elgesio stebėsenos rodiklių numatoma skaičiuoti remiantis numatomų atlikti Tyrimų duomenimis.

Šiuo metu Lietuvoje naudojami skirtingi instrumentai visuomenės nuostatoms, vertinimams, vertybėms bei elgsenai tirti ir sprendimų poveikiui matuoti, tačiau jie neretai turi trūkumų, o jų duomenys negali būti sistemiškai susieti. Ekspertai pažymi, kad visuomenės nuomonių tyrimams dažnai stinga reprezentatyvios respondentų atrankos, kokybiško duomenų surinkimo, o kartais ir tinkamo metodų išmanymo. Šios problemos buvo identifikuotos ir 2023 m. Vyriausybės strateginės analizės centro

(toliau – STRATA) atlikto tyrimo „Lietuvos socialinės raidos stebėsenos, reprezentatyvių gyventojų apklausų būdu, funkcijų peržiūra“ ataskaitoje¹.

Identifikuotos problemos paskatino ieškoti būdų kurti naujus įrankius ir metodus, kurie prisidėtų prie orientuotos į ateitį viešosios politikos ir padėtų tinkamai atliepti ilgalaikę šalies raidos viziją. Atsižvelgiant į tai, buvo inicijuoti Tyrimai.

LIST – tai pirmasis tokio didelio masto tęstinis (panelinis) visuomenės nuostatų, vertybių, vertinimų ir elgsenos tyrimas Lietuvoje, juo siekiama nuosekliai rinkti kokybiškus ilgalaikius duomenis apie Lietuvos visuomenę bei jos raidą, kurie įgalintų vertinti ir tobulinti viešojo valdymo sprendimus. Šiuo tyrimu siekiama užtikrinti, kad Lietuvoje atsirastų periodiškai ir santykinai dažnai renkamų patikimų bei kokybiškų duomenų šaltinis, leidžiantis nagrinėti ne tik esamas nuomones, vertinimus, elgseną, bet ir jų kaitą.

GŠT tikslas – rinkti ir skelbti duomenis apie Lietuvos gyventojų demografinę elgseną (gimstamumo, šeimos), ją lemiančius socialinius, ekonominius, kultūrinius veiksnius, rengti ir skelbti šiuos veiksnius atspindinčius rodiklius, kurie leistų atlikti išsamią gimstamumo ir šeimos sociodemografinės situacijos analizę, prognozuoti demografinės gimstamumo ir šeimos situacijos eigą tam, kad būtų galima rengti ir priimti pagrįstus šeimos politikos sprendimus ir juos vertinti. Paminėtina, kad GŠT Lietuvoje yra sudėtinė tarptautinės tarpdisciplininės socialinių mokslų infrastruktūros (kartų ir lyčių programos) dalis.

Siekiant užtikrinti duomenų patikimumą ir tinkamumą viešojo valdymo sprendimams priimti, mokslininkai sociologai kartu su STRATA parengė GŠT galimybių studiją², atliko LIST techninio įgyvendinimo modelio vertinimą³, kurio tikslas – įvertinti tinkamiausią LIST techninio įgyvendinimo modelį remiantis atlikta galimybių studija ir pasiūlyti jo projektą, konsultuodamiesi su LR ministerijomis ir aktualių sričių mokslininkais sudarė LIST klausimyno projektą. 2023 m., remiantis pasiūlytu LIST techninio įgyvendinimo modeliu ir klausimyno projektu, atliktas reprezentatyvus bandomasis LIST metodikos tyrimas, kurio metu išbandyti šio tyrimo metodologiniai sprendiniai, įskaitant respondentų pritraukimo ir išlaikymo priemonės. Remiantis bandomojo tyrimo rezultatais, patikslintas LIST techninio įgyvendinimo modelis ir klausimynas.

Visos apimties Tyrimams atlikti taip pat bus naudojami jau turimi valstybės duomenys, tarp jų ir specialių kategorijų asmens duomenys. Atsižvelgiant į tai ir į Tyrimų mastą, buvo atlikti LIST ir GŠT poveikio duomenų apsaugai vertinimai.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą poreikį ir aplinkybes, Nutarimo projektu Nr. 1:

1. Pagrindžiamas Tyrimų inicijavimo poreikis ir nustatomi tikslai.
2. Nustatoma, kad Tyrimų valdymo ir įgyvendinimo klausimus svarsto Komisija, o organizaciniams Tyrimų įgyvendinimo klausimams spręsti sudaroma tarpinstitucinė darbo grupė.
3. Nustatoma, kad Tyrimų finansavimo šaltinis yra Lietuvos mokslo tarybai (toliau – LMT) skiriami valstybės biudžeto asignavimai.

¹ STRATA (2023). Lietuvos socialinės raidos stebėsenos, reprezentatyvių gyventojų apklausų būdu, funkcijų peržiūra. Vyriausybės strateginės analizės centras. <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/Lietuvos-socialines-raidos-reprezentatyviu-gyventoju-apklausu-budu-funkciju-prieziura.pdf>

² Deimantas, V. J., Ortelė, Ž. (2023). Gimstamumo ir šeimos tyrimas: galimybės ir pritaikymas Lietuvai. Vyriausybės strateginės analizės centras, Lietuvos socialinių tyrimų centras. <https://ggp.lt/wp-content/uploads/2023/11/Gimstamumo-ir-seimos-tyrimas.pdf>

³ STRATA (2023). Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo techninio įgyvendinimo modelio vertinimas. Vyriausybės strateginės analizės centras. <https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/01/2023-LIST-techninio-igyvendinimo-modelio-vertinimas-fin.pdf>

4. Nustatomos institucijoms, dalyvaujančioms įgyvendinant Tyrimus, šios atsakomybės ir funkcijos:

4.1. Vyriausybės kanceliarijai – teikti Komisijai pasiūlymus dėl aktualių klausimų įtraukimo į Tyrimus ir aktualių temų analitinėms ataskaitoms, panaudojant Tyrimų duomenis;

4.2. STRATA – apskaičiuoti Tyrimų duomenimis paremtus Strategijos „Lietuva 2030“ rodiklius, atlikti funkcijas, susijusias su Tyrimų ir duomenų valdymu, skelbimu, viešiniu, sudaryti ir koordinuoti Tyrimų mokslinės priežiūros komitetą;

4.3. Valstybės duomenų agentūrai (toliau – VDA) – išrinkti Tyrimų imtis, surinkti duomenis iš gyventojų, juos apdoroti ir pateikti STRATA.

Detalesnius Tyrimų įgyvendinimo aspektus nustatys ir tvirtins Komisija.

Tyrimų poreikį ir svarbą neatidėliojant sukurti būtinas jų įgyvendinimo ir finansavimo sąlygas ne kartą akcentavo Seimo Ateities komitetas posėdžių sprendimuose. Bendradarbiaujant Vyriausybės kanceliarijai, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, STRATA, VDA, LMT ir mokslininkų atstovams, buvo rasti konkretūs metodologiniai ir organizaciniai Tyrimų įgyvendinimo sprendiniai. 2024 m. rugpjūčio mėn. STRATA, VDA ir mokslo institucijos parengė ir pateikė paraiškas dėl Tyrimų įtraukimo į Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūrų kelrodį. Jos per išsamųjį užsienio ekspertų komisijos vertinimą ir LMT pirmininko 2024 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. V-440 buvo pripažintos brandžiomis pagal pasirengimą dalyvauti tarptautinės mokslinių tyrimų infrastruktūros veikloje ir pasiūlytos įtraukti į rengiamą 2024 m. Lietuvos mokslinių tyrimų infrastruktūrų kelrodį.

Paraiškose nurodytas lėšų poreikis LIST ir GŠT įgyvendinti pirmųjų ketverių metų ciklui yra 8,3 mln. Eur. Numatoma, kad Tyrimai bus finansuojami iš LMT skirtų valstybės biudžeto asignavimų, numatytų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veikloms.

Kadangi Nutarimo Nr. 1 projektu Tyrimų valdymo klausimų svarstymas pavedamas Komisijai, kartu parengtas ir teikiamas Nutarimo Nr. 2 projektas. Šiuo projektu Komisijos mandatas papildomas užduotimis, susijusiomis su Tyrimų valdymu, ir kartu sistemiškai peržiūrimas Komisijos veiklos reglamentavimas. Žmogiškųjų išteklių srityje kyla naujų sisteminių, esminių viešosios politikos iššūkių, tokių kaip gimstamumo, migracijos, visuomenės senėjimo, mokymosi visą gyvenimą, darbo rinkos pokyčių ir kt., kuriuos svarbu spręsti tarpinstituciniu lygiu. Reaguojant į besikeičiančius poreikius, Nutarimo projektu Nr. 2 nustatomos naujos užduotys Komisijai ir platesnė jos institucinė sudėtis.

Komisijos mandatas stiprinamas ir išplečiamas: kaip pagrindinė jos veiklos užduotis numatoma ne tik stebėsenos sistemos koordinavimas, bet ir politikos formavimo ir įgyvendinimo klausimų konkrečiose teminėse srityse svarstymas, taip pat jai paskiriama svarstyti Tyrimų valdymo klausimus. Atsižvelgiant į tai, kad plečiama Komisijos svarstomų klausimų apimtis, jos sudėtis papildoma Sveikatos apsaugos ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, Viešojo valdymo agentūros (toliau – VVA), VDA ir LMT atstovais.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytą poreikį ir aplinkybes, Nutarimo projektu Nr. 2:

1. Nustatomas Komisijai platesnis mandatas – svarstyti klausimus, susijusius su žmogiškojo kapitalo visuma šalyje, o kartu vertinti ir svarstyti teisės aktų projektus ir (ar) kitų sprendimų projektus susijusiais klausimais, prieš juos teikiant svarstyti Vyriausybei ar priimant kito subjekto sprendimus, prireikus teikti Vyriausybei, ministerijoms ir (ar) kitiems subjektams pasiūlymus dėl šių projektų ir (ar) jų įgyvendinimo. Šiuo pakeitimu siekiama realiai įgalinti Komisiją būti patariamąja institucija, kuri pagal savo įgaliojimus teiktų Vyriausybei ir (ar) kitiems subjektams savo išvadą klausimais pagal kompetenciją, juos visapusiškai ir sistemiškai išnagrinėjusi.

Komisijos veikla šiuo klausimu prisidės prie kokybiškesnio galimo teisės aktų ir (ar) kitų sprendimų galimo poveikio įvertinimo atitinkamoje srityje ir stiprins poveikio vertinimo ir rezultatų aptarimo kultūrą sprendimo priėmimo procese. Kartu paminėtina ir tai, kad Komisijai nustatomas mandatas vertinti atskirų valstybės institucijų prisidėjimą ir jų vykdomas (planuojamas vykdyti) priemones, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Seimo 2023 m. birželio 15 d. rezoliuciją Nr. XIV-2075 „Dėl Lietuvos demografijos politikos ateities“, vykdyti priemonių, skirtų prisidėti ir (ar) prisidedančių prie šalies demografinių iššūkių sprendimo (šeimai palankios aplinkos kūrimas ir gimstamumo skatinimas, visaverčio, sveiko gyvenimo amžiaus ilginimas, mirtingumo mažinimas, visuomenės senėjimo iššūkių sprendimo priemonės, pilietinio ir kultūrinio tapatumo bei lojalumo saitų su savo šalimi ugdymas ir kt.), įgyvendinimo rezultatų stebėseną. Kadangi šiuo metu šalyje nėra vienos paskirtos institucijos (organo), kuriai būtų pavesta kompleksškai vertinti skirtingų institucijų ir įstaigų veiklą sprendžiant demografinius iššūkius ir siekti nuoseklaus veikimo bei sinerginio efekto, Komisija vertintina kaip optimalus variantas dabartinėje sąrangoje imtis įgyvendinti šią funkciją.

2. Komisijos sudėtis papildoma sveikatos apsaugos viceministru, užsienio reikalų viceministru, LMT atstovu, VDA generaliniu direktoriumi, VVA direktoriumi ir Vyriausybės kanceliarijos atstovu. Komisijos sudėtis taip išplečiama atsižvelgiant į naujai suformuotą (išplėstą) Komisijos mandata ir siekiant užtikrinti kokybišką Komisijos funkcijų atlikimą, sklandų ir suderintą sprendimų priėmimą.

3. Aktualizuojamas Nutarimo projektu Nr. 2 tvirtinamas Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašas, praplečiant stebėsenos vykdytojų sąrašą – įtraukiami visų papildytos Komisijos sudėties institucijų atstovai (išskyrus LMT ir VDA, kurios numatomos kaip stebėseną įgalinančios institucijos per stebėsenai reikalingų duomenų surinkimą).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad STRATA 2022 m. atliko Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 162 „Dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašo patvirtinimo“ poveikio įvertinimą, apimančių rodiklių atnaujinimo poreikį⁴. Vertinimo rezultatai, paremti institucijų atstovų, savo veikloje naudojančių informaciją apie žmogiškuosius išteklius ir susipažinusių su rodikliais, apklausa ir interviu, parodė, kad rodiklių rinkinys iš esmės yra tinkamas ir pakankamas. Atsižvelgiant į tai, kad nuo atlikto vertinimo praėjo keleri metai, Nutarimų projektų derinimo metu žmogiškųjų išteklių stebėseną vykdančių ir naujai įtraukiamų institucijų ir įstaigų buvo prašyta peržiūrėti rodiklių rinkinį ir, identifikavus poreikį, pateikti siūlymus dėl rodiklių rinkinio papildymo. Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų rodiklių sąrašas buvo papildytas aštuoniais rodikliais pagal Ekonomikos ir inovacijų ministerijos siūlymą. Kitos institucijos pasiūlymų dėl rodiklių sąrašo nepateikė.

Nutarimų projektai neprieštarauja Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programai, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, taip pat neprieštarauja Europos Sąjungos teisės aktams.

Nutarimų projektai neperkelia ir neįgyvendina Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų. Nutarimų projektai nėra notifikuotini Europos Komisijai pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 617 „Dėl Informacijos apie techninius reglamentus ir atitikties įvertinimo procedūras taisyklių patvirtinimo“ reikalavimus.

Nutarimų projektai paskelbti Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje.

⁴ STRATA (2022). Nutarimo dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos poveikio įvertinimas, apimant rodiklių atnaujinimo poreikį. Vyriausybės strateginės analizės centras. https://strata.gov.lt/wp-content/uploads/2024/09/ZK-bukle-2022_poveikio-vertinimo-dalis_1.pdf

Nutarimų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Priėmus Nutarimų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

Nutarimų projektai teikti derinti visoms ministerijoms, LMT, VDA, VVA, STRATA, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, Vilniaus universitetui, Vytauto Didžiojo universitetui, Kauno technologijos universitetui, Lietuvos socialinių mokslų centrui, Seimo Ateities komitetui. Pastabų ir siūlymų pateikė Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Aplinkos ministerija, VDA, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, LMT, STRATA ir Vilniaus universitetas. Institucijų pastabos, siūlymai ir informacija apie tai, kaip į juos atsižvelgta, pateikti pastabų derinimo lentelėje. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Finansų ministerija, Energetikos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Susisiekimo ministerija, Žemės ūkio ministerija, Teisingumo ministerija ir VVA pastabų ir siūlymų dėl Nutarimo projektų neturėjo. Kitos institucijos pastabų ir siūlymų nepateikė.

Nutarimų projektus parengė Ministro Pirmininko patarėjas Darius Žeruolis (tel. +370 5 209 8864, el. p. darius.zeruolis@lr.lt), Vyriausybės kanceliarijos Strateginio valdymo grupės vadovė Daiva Žaromskytė-Rastenė (tel. +370 5 209 8776, el. p. daiva.zaromskyte@lr.lt) ir šios grupės patarėja Jurgita Lukasevičienė (tel. +370 5 209 8838, el. p. jurgita.lukaseviciene@lr.lt).

PRIDEDAMA:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo ir Gimstamumo ir šeimos tyrimo atlikimo“ projektas, 3 lapai.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 162 „Dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas, 4 lapai.

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 162 „Dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto lyginamasis variantas, 5 lapai.

4. Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo ir Gimstamumo ir šeimos tyrimo atlikimo“ ir Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimo Nr. 162 „Dėl Nacionalinės žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektų pastabų derinimo lentelė, 10 lapų.

Ministrė Pirmininkė

Ingrida Šimonytė